

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ГРЕК Михайло Васильович - офіцер діючого резерву УСБУ в Сумській області

УДК 355:413

В статті надається загальна характеристика організаційної побудови Служби безпеки України; відображені прогалини нормативно-правових актів, які регламентують склад організаційних підрозділів Служби безпеки України; запропоновано шляхи усунення невідповідностей нормативно-правових актів, які визначають структуру Служби безпеки України.

Ключові слова: організаційна побудова, служба безпеки України.

Організаційну побудову правоохоронних органів висвітлено в роботах таких науковців, як Бандурка О.М., Ярмиш О.Н., Битяк Ю.П., Гель А.П., Семаков Г.С. та інших. Актуальність дослідження організаційної побудови Служби безпеки України (далі – СБУ) визначається тим, що виконання покладених на СБУ завдань та реалізація наданих повноважень можливе лише при правильній внутрішній побудові вказаного органу, що забезпечує функціональність та результативність діяльності СБУ.

Метою цієї статті є удосконалення організаційної побудови СБУ. Для досягнення поставленої мети планується вирішити такі основні завдання: дати загальну характеристику організаційної побудови СБУ; виявити суперечності законодавства щодо складу структурних підрозділів СБУ; запропонувати шляхи усунення невідповідності нормативно-правових актів, що визначають структуру СБУ.

Організаційна побудова Служби безпеки України – це система органів СБУ, через які виконуються покладені на цей орган завдання. Система Служби безпеки України – це сукупність організаційно-структурних ланок, кожна з яких вирішує визначене для неї коло завдань і наділена відповідною компетенцією.

Служба безпеки України підпорядкована Президенту України. Відповідно до статті 9 Закону України „Про Службу безпеки України”, систему Служби безпеки України складають Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України [1]. Організаційна структура СБУ визначається Президентом України.

На теперішній час організаційна структура СБУ має наступний вигляд:

1. Центральне управління;
2. Регіональні органи (в Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі, областях);
3. Органи військової контррозвідки;
4. Навчальні, наукові, науково-дослідні та інші заклади, установи, організації і підприємства;
5. Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

Представлена структура СБУ визначена Указом Президента України від 27 грудня 2005 року № 1860/2005 [2]. Отже, у складі

СБУ існує п'ять головних структурних елементів. Колегія Служби безпеки України, Громадська рада при Службі безпеки України відносяться до четвертої групи елементів, а саме до інших закладів, установ, організацій і підприємств.

Загальна чисельність СБУ складає 33500 осіб, у тому числі до 27200 військовослужбовців [3].

До складу Центрального управління СБУ входять: Апарат Голови Служби безпеки України, Департаменти (інформаційно-аналітичного забезпечення, контррозвідки, контррозвідувального захисту економіки держави, захисту національної державності, оперативно-технічних заходів, оперативного документування, охорони державної таємниці та ліцензування, архівного забезпечення, господарського забезпечення), Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю (зі статусом департаменту), Головне слідче управління, Центр спеціальних операцій боротьби з тероризмом, захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів (зі статусом департаменту), Управління внутрішньої безпеки, Головна інспекція, Управління роботи з особовим складом, Управління правового забезпечення, Управління спеціального зв'язку, Військово-медичне управління, Служба мобілізації та територіальної оборони, Фінансово-економічне управління, Відділ забезпечення досудового слідства, Управління режиму, документального забезпечення і контролю, Контрольно-ревізійна інспекція.

Керівництво всією діяльністю СБУ, її Центральним управлінням здійснює Голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України. Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України. Голова Служби безпеки України має заступників, які призначаються на посади за його поданням та звільняються з посад Президентом України.

Центральне управління СБУ, інші органи та установи, що входять у систему Служби безпеки України, є юридичними особами,

мають печатку із зображенням державного герба України та своїм найменуванням, інші печатки і штампи, рахунки в банках, у тому числі валютні.

Центральне управління Служби безпеки України відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів Служби безпеки України. Центральне управління СБУ відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів СБУ. До його складу входять апарат Голови СБУ та функціональні підрозділи (департаменти).

Апарат Голови СБУ вирішує організаційні питання, вживає заходів для планування роботи та доведення до відома особового складу органів СБУ прийнятих рішень Голови та колегіальних органів СБУ тощо.

Департаменти СБУ виконують профільну роботу відповідно до затверджених про них положень. Начальники підрозділів Центрального управління Служби безпеки України: контррозвідки, військової контррозвідки, захисту національної державності, боротьби з корупцією і організованою злочинною діяльністю, інформаційно-аналітичного, оперативно-технічного, оперативного документування, слідчого, по роботі з особовим складом, інших підрозділів, визначених Президентом України, а також начальники регіональних органів – обласних управлінь СБУ призначаються на посади за поданням Голови Служби безпеки України та звільняються з посад Президентом України. Начальники регіональних органів СБУ призначаються Головою Служби безпеки України з відома глав місцевих державних адміністрацій.

Центральне управління СБУ видає положення, накази, розпорядження, інструкції, дає вказівки, обов'язкові для виконання у системі Служби безпеки України. Зазначені акти не підлягають виконанню, якщо в них встановлюються не передбачені законодавством додаткові повноваження органів і співробітників СБУ або антиконституційні обмеження прав та свобод громадян. У межах своєї компетенції Центральне управління СБУ вносить Президенту України пропозиції про видання актів з питань збереження державної таємниці, обов'язкових для ви-

конання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

З метою ефективного виконання своїх завдань СБУ створюються її регіональні органи: обласні управління Служби безпеки України, їх міжрайонні, районні та міські підрозділи, розміщені на території яких можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України. В інтересах державної безпеки органи і підрозділи СБУ можуть створюватися на окремих державних стратегічних об'єктах і територіях, у військових формуваннях.

У своїй оперативно-службовій діяльності регіональні органи Служби безпеки України є незалежними від органів місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування, посадових осіб, партій і рухів.

Органи військової контррозвідки створюються для контррозвідального забезпечення Збройних Сил України і Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, дислокованих на території України.

До складу навчальних, наукових, науково-дослідних та інших закладів, установ, організацій та підприємств входять: Національна академія Служби безпеки України, Інститут дослідження проблем державної безпеки, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, інші заклади, установи, організації і підприємства. За наявності фінансування СБУ має право створювати нові заклади, установи, організації та підприємства.

Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, згідно з Указом Президента України 11 грудня 1998 року створено Антитерористичний центр при СБУ [4].

Після прийняття у 2003 році Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [5] у державі створено правову базу боротьби з тероризмом. Аналіз завдань Антитерористичного центру при СБУ дозволяє виділити окремі групи завдань цього органу, а саме:

правоохоронні, організаційні, міжнародних зв'язків.

Правоохоронні завдання тісно пов'язані з правоохоронною діяльністю, що здійснюється Антитерористичним центром при СБУ. Правоохоронні завдання Антитерористичного центру при СБУ передбачають: проведення антитерористичних операцій, а також координацію діяльності суб'єктів, що ведуть боротьбу з тероризмом або залучаються до конкретних антитерористичних операцій; проведення командно-штабних навчань і тренувань; збирання, узагальнення, аналіз та оцінку інформації про стан і тенденції розвитку тероризму в Україні та за її межами; проведення заходів щодо попередження, виявлення та припинення терористичної діяльності.

Організаційні завдання Антитерористичного центру при СБУ: надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, що ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій; концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом.

До завдань зі здійснення міжнародних зв'язків відносяться: взаємодія зі спецслужбами, правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з проблем антитерористичної діяльності; участь у підготовці міжнародних договорів України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, що ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій.

Структурно Антитерористичний центр складається з Міжвідомчої координаційної комісії та Штабу, а також координаційних груп і їх штабів при регіональних органах Служби безпеки України. Персональний склад Міжвідомчої координаційної комісії затверджується Президентом України за поданням керівника Антитерористичного центру.

Слід зазначити, що існує неузгодженість нормативно-правових актів щодо Міжвідомчої координаційної комісії Антитерористичного центру. Так, згідно пункту 1 Указу Президента України „Про Антитерористичний центр” [40], Міжвідомча координаційна

комісія Антитерористичного центру формується у складі керівника Антитерористичного центру; заступників державних секретарів Міністерства внутрішніх справ України і Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи; заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України; заступників керівників Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Управління державної охорони України, Державного департаменту України з питань виконання покарань; командувача внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України; начальника Управління Служби безпеки України у місті Києві; керівників інших органів виконавчої влади.

Відповідно до статті 7 Закону України „Про боротьбу з тероризмом” [5], Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України формується з керівника Антитерористичного центру та його заступників; заступників державних секретарів Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи; заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України; заступників керівників Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Державного департаменту України з питань виконання покарань; заступника Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ України – начальника Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в місті Києві; командувача Внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України; начальника Управління Служби безпеки України в місті Києві, заступника голови Київської міської державної адміністрації; заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади.

Таким чином, невіршеним є питання щодо членства у Міжвідомчій координаційній комісії Антитерористичного центру при Службі безпеки України наступних осіб: заступників керівника Антитерористичного центру, заступника Державного секретаря

Міністерства внутрішніх справ України – начальника Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в місті Києві, заступника голови Київської міської державної адміністрації; заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади. Наприклад, посади Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ України фактично не існує, а в діючих нормативно-правових актах ця посада й досі згадується.

Суть проблеми полягає глибше, ніж це можна уявити на перший погляд. Такі прогалини у праві можуть призвести до недієвості Міжвідомчої координаційної комісії Антитерористичного центру при Службі безпеки України, оскільки в разі суперечностей може бути відсутній кворум для прийняття важливих для українського народу рішень, зволікання в прийнятті рішень в цій сфері можуть призвести до трагічних наслідків. На обговорення можуть бути винесені питання, які як раз відносяться до компетенції осіб, питання членства яких є невіршеним нормативно.

Також, на нашу думку, необхідно звернути увагу на наступне. З одного боку, зважаючи на підзаконний характер указів Президента України, необхідно керуватися Законом України „Про боротьбу з тероризмом”. З іншого боку, саме до компетенції Президента України Законом України „Про Службу безпеки України” [1] віднесене питання затвердження Положення про Антитерористичний центр при СБУ за поданням Кабінету Міністрів України. Отже, питання структури Антитерористичного центру при СБУ, його складу, в тому числі склад Міжвідомчої координаційної комісії, має вирішуватися не Законом України „Про боротьбу з тероризмом”, а відповідним Указом Президента України.

Крім того, існує невідповідність у назвах державних органів. Наприклад, у зазначеному Указі Президента України мова йде про заступників керівників Державного комітету у справах охорони державного кордону України, тоді як у Законі України „Про боротьбу з тероризмом” – про заступників керівників Державної прикордонної служби України. Необхідно привести вказані нормативно-правові акти у відповідність

до Указів Президента України „Про систему центральних органів виконавчої влади” [6], Концепції адміністративної реформи України [7], Постанови Кабінету Міністрів України „Деякі питання упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади” [8] та інших.

Запропоновані удосконалення законодавства дозволять уникнути неоднозначного тлумачення нормативно-правових актів, підвищать рівень правозастосування, призведуть в кінцевому рахунку до зміцнення законності та підвищення рівня правової культури.

Поточну роботу з виконання завдань, покладених на Антитерористичний центр при Службі безпеки України, організовує його штаб. Антитерористичний центр при СБУ утримується за рахунок коштів, передбачуваних окремим рядком у Державному бюджеті України.

У Службі безпеки України створюється колегіальний дорадчий орган – колегія, яка визначає шляхи виконання покладених на Службу безпеки України завдань, приймає рішення з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та роботи з кадрами. Рішення колегії приймаються більшістю голосів і оголошуються наказами Голови Служби безпеки України.

До складу колегії входять Голова Служби безпеки України, його заступники та інші особи, крім народних депутатів України, призначені Президентом України. Перебування членів колегії в партіях, рухах, інших громадських об'єднаннях, що мають політичні цілі, зупиняється.

Положення про колегію Служби безпеки України затверджується Президентом України.

Колегія Служби безпеки України (далі – колегія) є колегіальним дорадчим органом Служби безпеки України, який утворюється для погодженого вирішення питань діяльності Служби безпеки України, колективного обговорення важливих напрямів оперативно-службової діяльності. У своїй діяльності колегія керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Служби безпеки

України, а також Положенням про Колегію СБУ.

Колегія розглядає та вносить Голові Служби безпеки України пропозиції щодо шляхів виконання покладених на Службу завдань та з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та роботи з кадрами, вдосконалення контррозвідвальної та інших видів оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, пропозиції з питань організації взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, а також взаємодії з органами безпеки іноземних держав з питань забезпечення національної безпеки України.

Персональний склад колегії формується у порядку, визначеному Законом України „Про Службу безпеки України” [1]. Головою колегії є Голова Служби безпеки України.

Основною організаційною формою роботи колегії є її засідання, які проводяться відповідно до затвердженого головою колегії плану засідань колегії, але не рідше ніж один раз на квартал. На засіданнях колегії головує голова колегії.

Результати обговорення на засіданні колегії питання мають характер пропозицій Голові Служби безпеки України. Зміст пропозицій Голові Служби безпеки України визначається в ході обговорення і приймається простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів колегії. За результатами розгляду на засіданні колегії питань порядку денного оформляється протокол, який підписується головою колегії та секретарем колегії. У разі якщо окремі члени колегії не згодні з прийнятими колегією пропозиціями, їх позиція відображається у протоколі засідання.

Прийняті колегією рішення оголошуються наказами Голови Служби безпеки України. У разі розбіжностей позицій Голови Служби безпеки України і членів колегії щодо вирішення питань діяльності Служби безпеки України, Голова Служби безпеки України проводить у життя своє рішення, доповідаючи про розбіжності, що виникли, Президентові України.

Іншим колегіальним дорадчим органом при СБУ є Громадська рада. Згідно з Наказом Служби Безпеки України від 30 грудня 2009 року, Громадська рада при Службі безпеки України (далі – Рада) є дорадчим органом, що сприяє підвищенню ефективності й прозорості в діяльності органів державної безпеки та зміцненню довіри до них з боку суспільства [9].

Рада здійснює свою діяльність на засадах незалежності від органів державної влади та політичних партій, вільного волевиявлення та рівноправності членів, неупередженості, законності та гласності, патріотизму й моральності, відкритості для суспільства.

Рада у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України „Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” [10], актами Президента України і Кабінету Міністрів України, іншими нормативними-правовими актами, цим Положенням та своїми рішеннями.

Члени Ради вивчають актуальні проблеми діяльності органів СБУ, беруть участь у їх обговоренні, вносять відповідні пропозиції; дають публічну оцінку найбільш резонансним подіям, які стосуються діяльності СБУ, організують громадські дискусії; за рішенням більшості складу Ради висловлюють узагальнені критичні зауваження стосовно діяльності СБУ або окремих її службових осіб у сфері дотримання прав і свобод людини, беруть участь у встановленому порядку в розгляді цих зауважень на засіданнях колегії СБУ; ініціюють невідкладний розгляд, а у подальшому і беруть участь у перевірці скарг громадян щодо порушення їхніх прав і свобод співробітниками СБУ; за рішенням Ради вносять на розгляд колегії СБУ клопотання про заохочення та внесення до Книги Слави Служби безпеки України співробітників СБУ, державних та громадських діячів за видатні досягнення у забезпеченні державної безпеки України.

Рада формується із авторитетних громадських діячів, представників правозахисних організацій, відомих вчених і журналістів за їхньою згодою або пропозицією відповідного органу чи організації. Персональний склад Ради у кількості до 15 осіб затверджується

рішенням колегії СБУ за поданням Голови Служби безпеки України. Подальші зміни складу Ради здійснюються у тому ж порядку за пропозицією голови Ради, підтриманою більшістю затвердженого її складу.

Для здійснення своєї діяльності члени Ради відкритим голосуванням обирають голову та секретаря Ради. Голова Ради організовує і спрямовує її роботу, головує на засіданнях. У разі відсутності голови Ради головує інший член Ради за згодою більшості присутніх членів. Секретар здійснює організаційно-технічне забезпечення діяльності Ради. Голова, секретар та члени Ради працюють на громадських засадах і мають посвідчення за підписом Голови Служби безпеки України.

Для вирішення визначених завдань Рада, як правило, раз на місяць проводить засідання. Засідання проводяться з ініціативи голови Ради, більшості її складу або за зверненням Голови Служби безпеки України. Рішення Ради приймається більшістю голосів від затвердженого складу. При їх рівності голос головуючого є вирішальним. Протоколи засідань та прийняті рішення підписуються головою і секретарем Ради. Реалізація рішень Ради забезпечується її головою. Рішення Ради можуть бути оприлюднені Прес-центром на веб-сайті СБУ за зверненням голови Ради.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що організаційна побудова СБУ відображає потреби політичного керівництва держави адекватно реагувати на зміни в оперативно-стратегічній та політичній обстановці, що складалася в Україні і навколо неї. У сучасних умовах поряд з повсякденною діяльністю триває процес становлення Служби Безпеки України як самостійної структури, законодавчого забезпечення її діяльності. Це передбачає вирішення як на загальнодержавному, так і на відомчому рівнях низки проблем правового, економічного й організаційного характеру. Існування СБУ в статусі самостійного державного органу і визначення її як державного правоохоронного органу спеціального призначення є одним з кроків щодо реформування силових структур України відповідно до принципів демократичної правової держави.

АНОТАЦІЯ

В статті надається загальна характеристика організаційної побудови Служби безпеки України; висвітлено прогалини нормативно-правових актів, що регламентують склад організаційних підрозділів Служби безпеки України; запропоновані шляхи усунення невідповідності нормативно-правових актів, що визначають структуру Служби безпеки України.

SUMMARY

General description of organizational construction of security of Ukraine Service is given in the article; the blanks of normatively-legal acts that regulate composition of organizational subdivisions of security of Ukraine Service are reflected; offered ways of removal of disparity of normatively-legal acts that determine the structure of security of Ukraine Service.

Організаційні заходи, що вживаються, здійснюються у контексті загальносвітової тенденції до посилення ролі правоохоронних органів у системах забезпечення безпеки і радикального вдосконалення розвідувальної діяльності. Система управління діяльністю з забезпечення національної безпеки розвивається у напрямі створення таких механізмів, які б чутливо реагували на виникнення нових зовнішніх загроз національній безпеці держави. Важливого значення надається унеможливленню використання СБУ у цілях, не передбачених законами України, і створенню умов, необхідних для здійснення ефективного демократичного контролю за її діяльністю.

Необхідність нових підходів до організації діяльності Служби Безпеки України обумовлена тими серйозними змінами, які відбувалися останнім часом у світі та Україні, у визначенні імовірних загроз у сфері національної безпеки, а також розвитком і вдосконаленням всієї системи органів державної влади та ліквідацією дублювання в роботі її складових. Крім цього, зусилля спрямовуються на необхідність адаптації моделі побудови та діяльності СБУ до нових умов, що складаються у зв'язку з реалізацією курсу держави на поступову інтеграцію в європейський і євроатлантичний простір, зміцнення співпраці у сфері регіональної і глобальної безпеки з сусідніми та іншими країнами в національних інтересах України.

Література

1. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
2. Питання Служби безпеки України: Указ Президента України від 27.12.2005 № 1860/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 52. – С. 292. – Ст. 3264.

3. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України: Закон України від 20.10.2005 № 3014-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 4. – Ст. 53.

4. Про Антитерористичний центр: Указ Президента України від 11.12.1998 № 1343/98 // Офіційний вісник України – 2010. – № 7. – С. 34. – Ст. 300.

5. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

6. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15.12.1999 № 1572/99 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – С. 8.

7. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – С. 32.

8. Деякі питання упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2011 № 20.

9. Про затвердження Положення про Градську раду при Службі безпеки України: Наказ Служби Безпеки України від 30.12.2009 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbu.gov.ua>

10. Про демократичний цивільний контроль над Военною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19.06.2003 № 975-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366.

11. Офіційний сайт Служби Безпеки України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbu.gov.ua>

12. Ярмыш А.Н. Наблюдать неотступно...(Об организации и основных направлениях работы административно-полицейского аппарата органов политического сыска царизма.) / А.Н. Ярмыш. – К.: Юринорм, 1992. – 186 с.

13. Безопасность государства – безопасность народа: УСБ Украины в Донецкой области / Н.И. Любимова. – Донецк, 2004.

14. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. – К.: МАУП, 2004. – 272 с.

15. Деякі питання упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2011 № 20 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 4. – том 2. – С. 818. – Ст. 204.